

Schmetterer Jacob parancsnoksága alatt 1945. április 12-én hagyta el Romániát, és nyolc nappal később 202 deportálttal érkezett meg Nagyváradra. A második vonat Birkenau-Auschwitzba és Katowicébe indult április 25-én, és 18 nappal később 405 deportálttal tért vissza; a harmadik vonat május 15-én indult el. Marton 1945. május 22-i jelentése a bizottság működéséről. Yad Vashem, Jeruzsálem, filmarchívum, JM/2625/1.

39. *Uo.*

40. Az 1940. december 15-i népszámlálás adatai szerint a mintegy 2,5 millió lakosból 88 951 volt zsidó. Közülük kb. 12 300-an vállalkozónak vagy kereskedőnek, 22 000-en magánalkalmazottnak és néhány ezren állami alkalmazottnak vagy értelmiséginek minősültek. Hilberg, *i. m.*, 460. o.

41. A zsidókérdéssel legtöbbet foglalkozó állami és kormánytisztviselők között volt Josef Tiso elnök, Vojtech (Béla) Tuka miniszterelnök és Ferdinand Durcansky külügyminiszter. Különleges szerepet játszott ezen a téren Šano Mach belügyminiszter; dr. Geiza Konka és később dr. Anton Vasek, a belügyminisztérium zsidóügyi osztályának vezetői, valamint Augustin Morávek, a Központi Gazdasági Hivatal elnöke.

42. A *Zsidókódex* cikkelyeit részletezi: Livia Rothkirchen: *The Destruction of Slovak Jewry*. Yad Vashem, Jeruzsálem, 1961, XVIII–XIX. o. A magyar zsidó vezetők, akár a magyar hatóságok, tisztában voltak a szlovákiai zsidóüldözéssel. Lásd például Maria Schmidt: „The Destruction of Slovakian Jews as Reflected in Hungarian Police Reports”. In: *Studies on the Holocaust in Hungary*. Szerk.: Randolph L. Braham. Institute for Holocaust Studies of The City University of New York, New York, 1990, 164–174. o.

43. *Uo.*, XIV–XV. o. Az árjásítási program részleteit illetően lásd még: Hilberg, *i. m.*, 460–462. o.

44. Hilberg, *i. m.*, 467. o.

45. Korherr, az SS statisztikusa szerint a Szlovákiából deportáltak száma 1942 végén 56 691 volt, 1943. március 31-ig 57 545-re nőtt. *Uo.*, 468. o.

46. Az RSHA 1944. március 30-i keltezésű titkos levele (IV B 4 b-2314/43g/82). Richter-akták.

47. *RLB*, 175. dok.

48. NG-2829. vagy *NA*, T-120. mikrofilm, 4355. tekerecs, K213983. kocka.

49. A külügyminisztériumi képviselők tervbe vett találkozóiival kapcsolatos levelezésre vonatkozó hivatkozásokat lásd: *RLB*, 1:LXXIX. o.

50. *Uo.*, 194., 197., 320., 321. dok.

51. *Uo.*, 310. dok. (Ludin 1944. július 21-i levele). Lásd még a 27. fejezetben.

52. *Uo.*, 322. dok. (Ludin 1944. augusztus 4-i távirata). Augusztus 8-án Wagner javasolta, hogy Ludin és Veessenmayer találkozzék Wislicenyvel a Szlovákiába szökött magyar zsidók ügyének rendezésére. *Uo.*, 319. dok.

53. *Uo.*, 323. dok. (Veessenmayer 1944. augusztus 10-i levele a külügyminisztériumnak).

54. Vonatkozott ez a döntés a Horvátországban élő magyar zsidókra is. Nincs adatunk arról, hogy hány magyar nemzetiségű zsidó élt „legálisan” ezekben az országokban. A minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvét lásd *Vádirat*, 3:477. o.

55. Rothkirchen, *i. m.*, XLIII–XLVI. o.

56. A négy ejtőernyős Szlovákiából származó zsidó volt: Chaviva Reik, Zvi Ben Ya'acov, Rafael Reiss és Chaim Chermesh. Miután az ellenállást 1944 októberének végén elfojtották, helybéli zsidó harcosok egy csoportjával együtt hármukat kivégez-